

בס"ד. פורים, ה'תשכ"ב

(הנחה בלתי מוגה)

ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק גו¹, ומסיים² ויאמר כי יד על כס ייה מלחמה להוי' בעמלק מדור דור, ואמרו חז"ל³ שאין השם שלם (ייה ולא שם הוי' במילואו) ואין הכסא שלם (כס חסר א') עד שימחה זרעו של עמלק. וצריך להבין הקשר והשייכות דב' הענינים, שללא מחיית זרע עמלק אי אפשר שיהי' השם שלם והכסא שלם. ויובן זה בהקדם מ"ש⁵ זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים, וכן כתיב⁶ פקדתי את אשר עשה עמלק לישראל אשר שם לו בדרך בעלותו ממצרים, והיינו, שהכתוב מדגיש שענין מלחמת עמלק קשור עם היציאה ממצרים. ולכאורה אינו מובן קישור שני הענינים, שהטעם שענין מלחמת עמלק נוגע כל כך הוא לפי שהי' זה בצאתם ממצרים. ולהבין זה יש להקדים תחילה ביאור ענין יציאת מצרים ואופנה. והענין הוא, דהנה כתיב⁷ אעלה אתכם מעני מצרים גו' אל ארץ זבת חלב ודבש, דמכתוב זה מובן שענין היציאה ממצרים הוא העלי' מהמצב דעני דמצרים, ועוד זאת, שגם לאחרי העלי' הרי זה עדיין מעמד ומצב דעני מצרים, והכוונה והתכלית היא לבוא לארץ זבת חלב ודבש⁸.

וביאור הענין, דהנה, ענין העניות הוא כמארז"ל⁹ אין עני אלא בדעת ואין עשיר אלא בדעת. והיינו, שהכחות הפנימיים שבאדם (שהם מציאות האדם) שנחלקים בכללות למוחין ומדות, יש שהם באופן של עשירות, היינו בהתרחבות והתפשטות, ויש גם מצב הפכי, שהם באופן של עניות, שהר"ע של צמצום וקטנות. וכנראה בחוש, שכאשר

1) בשלח יז, ט. — קריאת התורה וביצור — במאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ה דפורים.

2) שם, טז.

3) פרש"י עה"פ. תנחומא ס"פ תצא.

4) פסיקתא דר"כ ופסיקתא רבתי פ' זכור. מדרש תהלים ט, ז.

5) בכל הבא לקמן — ראה ד"ה אור לארבעה עשר תרע"ג (סה"מ תער"ב-תרע"ו ע' רד ואילך). וראה גם ד"ה זכור במאמרי

אדמו"ר האמצעי שמות ח"ב ע' תמא ואילך.

6) ח"א ע' שפא ואילך.

7) תצא כה, יז.

8) שמואל"א טו, ב.

9) שמות ג, יז.

10) ראה גם תו"א תצוה פד, ג ואילך.

11) מאמרי אדמו"ר הזקן שם. סה"מ"צ להצ"צ צה, ב ואילך.

12) ראה נדרים מא, א. כתובות סח, א. זהר

ח"ג רעג, ב.

האדם הוא במצב של התפשטות והתרחבות, אזי גם כללות ענין המוחין הוא בהרחבה, שמבין ומשיג בקלות יותר, בעומק יותר ולאמיתותו של ענין יותר. וכן הוא במדות שבלב שגם הם באופן של התרחבות. והיינו, לא מבעי בנוגע להמדות הנולדות מן המוחין, שכאשר המוחין הם בהתרחבות והתפשטות אזי נמשך גם בהמדות באופן כזה, אלא אפילו בנוגע להמדות כפי שנמשכים מהרצון, שזהו אמיתית המדות¹⁰, הרי נוסף לכך שכיון שהתגלותן בלב היא דרך מעבר המוחין¹¹ או שהמוחין הם בבחינת מראה מקום, אזי נעשה בהם הרחבה מצד ההרחבה שבמוחין, הנה עוד זאת, שההתרחבות של האדם פועלת התרחבות גם בכח הרצון, ועי"ז ניתוסף בהתרחבות המדות כפי שנמשכות מהרצון. וזהו ענין עני מצרים, שבהיותם במצרים, הנה מצד עוני בדעת, קושי השיעבוד, קוצר רוח ועבודה קשה, היו במצב של קטנות וצמצום בכל הענינים. וכפרטיות יותר, שענין הקטנות והצמצום הי' הן מצד האורות והן מצד הכלים. מצד האורות, היינו, עניניהם הרוחניים, שהיו במעמד ומצב שעז"נ¹² ואת ערום וערי', והי' אצלם רק ענין האמונה בלבד, כמ"ש¹³ ויאמן העם וגו'. דהנה, עם היות שאמונה הו"ע שנוגע ביותר, ולא רק מצד עצמו, אלא שזהו גם הקיום של כל הכחות, והקיום דכל הענינים הקשורים עם ג' הלבושים מחשבה דיבור ומעשה, וכמארז"ל¹⁴ בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר¹⁵ וצדיק באמונתו יחי', היינו, שענין האמונה הוא הדבר המעמיד את כל התרי"ג מצוות שיהיו באופן של קיום, חוזק ותקיפות, מ"מ, בנוגע לענין ההתגלות, הנה כאשר יש בהתגלות רק ענין האמונה בלבד, ה"ז מצב של עניות בדרגת הכי ירודה והכי פחותה. וכמו כן הי' ענין הקטנות מצד הכלים, כמ"ש¹⁶ ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה, היינו, שלא היו יכולים לקבל את האורות שהושפעו להם, דלא זו בלבד שלא היו להם אורות מצד עצמם (כנ"ל שבהתגלות הי' אצלם רק ענין האמונה), אלא עוד זאת, שגם האורות שהושפעו להם מלמעלה, שלא היו צריכים להתייגע עליהם, שזהו דבר הוי' שנאמר להם ע"י משה, הנה גם זה לא היו יכולים לקבל, שזהו שלא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה, מצד קטנות וצמצום הכלים בתכלית.

13) שמות ד, לא.

14) מכות כד, א.

15) חבקוק ב, ד.

16) וארא ו, ט.

10) ראה המשך תער"ב ח"א ע' נה. ח"ג

ע' איתלה.

11) ראה תו"א יתרו עג, א. סה"מ תרל"ה

ח"ב ע' תב.

12) יחזקאל טז, ז.

ועוד זאת, שגם היציאה ממצרים היתה באופן של עוני, שזהו"ע אעלה אתכם מעני מצרים. והענין בזה, שביציאת מצרים נאמר¹⁷ כי ברח העם, וכמבואר בתניא¹⁸ שהצורך בענין הבריחה לא הי' מצד פרעה ומצרים, שהרי אילו אמרו לפרעה לשלחם חפשי לעולם הי' מוכרח לשלחם, אלא מפני שהרע שבנפשות ישראל הי' עדיין בתקפו בחלל השמאלי כו', והיינו, שכיון שגם בצאתם ממצרים היו במצב של עניות, לכן הוצרכה להיות היציאה בדרך בריחה, שזהו"ע של כפי' וקבלת עול, שדוגמתו בעבודה הוא שנפש האלקית כופה את נפש הבהמית, אף שמצד נה"ב עצמה אין לזה מקום כלל. דהנה, אף שפעולת המוחין על המדות היא גם בדרך כפי', שהמוח כופה את הלב, כמאמר¹⁹ מוח שליט על הלב, היינו ענין של שליטה וכפי', מ"מ, שליטה וכפי' זו היא באופן שסו"ס יש לזה מקום גם במדות שבלב, אלא שענין זה אינו בא מרצון עצמם ומגיעת עצמם, כי אם באופן שהמוח שליט עליהם ומשפיע עליהם בדרך של טענה והסברה, עד שגם המדות עצמן מסכימות לזה (עס לייגט זיך אָפּ ביי זיי), או יש לזה איזו אחיזה אצלן. משא"כ ענין הכפי' המדובר כאן הוא בדרגא פחותה ביותר, שלכן הי' צ"ל ענין הבריחה, ברח העם, כיון שאין לזה מקום כלל אצלם. וזהו"ע אעלה אתכם מעני מצרים, שגם היציאה ממצרים היא במצב של עני מצרים.

ג) והנה התכלית דיצי"מ היא לבוא אל ארץ זבת חלב ודבש, שהוא הקצה העליון שאין למעלה הימנו. והענין בזה, כמבואר בקיצור בהוספות לתו"א²⁰, ובארוכה בכ"מ, דחלב ודבש מורין על המוחין, ובמוחין גופא פנימיות המוחין. דהנה, חלב ודבש כפשוטם יש בהם ענין של מתיקות ותענוג. דבש הוא מתוק, וכפי שמצינו גם במ"ש²¹ וכל דבש לא תקטירו, דקאי על כל מיני מתיקה²². וכן חלב יש בו ענין של תענוג, כידוע הביאור²³ שעיקר גידול התינוק הוא מהחלב שיונק, לפי שהרחבת וגידול אברי הגוף היא ע"י התענוג, כמ"ש²⁴ שמועה טובה תדשן עצם. וכללות ענין התענוג שבמוחין הוא בפנימיות המוחין, כנראה בחוש, שכאשר ההשגה היא בבחינת חיצונית השכל אזי מתמעט

22 ראה חינוך מצוה קיז. משנה למלך לרמב"ם הל' איסורי מזבח רפ"ה. פרש"י ורא"ם ויקרא שם. וראה אוה"ת שמות ח"ז ע' ב'תקכה.

23 ראה תו"א וראא נה, ג ואילך.

24 משלי טו, ל. גיטין נו, ב.

17 בשלח יד, ה.

18 פל"א (מ, ב).

19 תניא פ"ב (יז, א) מזוהר פ' פינחס

רכד, א.

20 קו, ג ואילך.

21 ויקרא ב, יא.

התענוג, ורק בתוקף השכל ובפנימיותו התענוג הוא בתקפו ובתחילת גילוי, דהיינו התענוג כפי שהוא מצד עצמו, עצם התענוג. וכזה גופא יש שתי דרגות, חלב ודבש, היינו, התענוג שמצד פנימיות חכמה, והתענוג שמצד פנימיות בינה. ענין הדבש מורה על פנימיות בינה, דהתגלות עתיקא בבינה, וכמאמר²⁵ ועבד הלוי הוא²⁶ דא עתיקא, ובעיקר הוא בפנימיות בינה. דהנה, בינה ענינה הבנה והשגה, ורואים בחוש שהתפשטות התענוג הוא כשמיג את השכל לאשורו ובהתרחבות ובהתפשטות. וכזה גופא הרי התענוג בתקפו ובאמיתתו הוא בפנימיות בינה, היינו (בכללות) כשהשגת השכל אינה ע"י לבושים, דהיינו משלים והסברות, אלא ההשגה היא בעצם הענין השכלי. וביאור הדבר (בקיצור), דהנה, יש הפרש בין השגת דברים גשמיים להשגת דברים רוחניים, שבדברים גשמיים משיג גם את מהות הדבר, משא"כ בדברים רוחניים שאינו יכול להשיג מהות הדבר, אלא יש לו בזה השערה בלבד, ע"י דוגמאות והסברות, ולמטה יותר, ע"י משלים, דע"י שמביין את המשל או הדוגמא מדברים גשמיים ה"ה משער שמעין זה הוא ברוחניות הענינים. וענין זה שאינו משיג את מהות הדבר וגם אינו משיגו על כוריו, נקרא בכללות בשם חיצוניות בינה. אמנם ענין פנימיות בינה הוא ע"ד השגת השכל כמו שהוא, שההשגה היא במהות הדבר, ודוגמתו בענינים רוחניים הו"ע השכר דגן עדן, שצדיקים יושבים ונהנין מזיו השכינה²⁷, שזהו"ע השגת אלקות באופן של השגת המהות, וכמבואר בכ"מ²⁸ ההפרש בין עוה"ז לג"ע, שבעוה"ז יש רק ידיעת המציאות, ובג"ע יש גם בחי' ג' ראשונות שעל ידם בא גם מהות האלקות בהבנה והשגה, ועד שההשגה היא באופן דפנימיות בינה, היינו בהפשטה בתכלית, השגת השכל כמו שהוא. ואז התענוג הוא גדול ביותר, ונקרא בשם דבש. ועד"ז יש גם בחכמה חיצונית החכמה ופנימיות החכמה. חיצונית החכמה היא ההשכלה שבחכמה, ופנימיות החכמה היא ראי' דחכמה, וענין הראי' דחכמה הוא שרואה את הדבר כמו שהוא לאמיתתו (לא ע"י השערות, עאכו"כ לא ע"י משלים, ואפילו לא ע"י לבושים), שלכן לא יועילו כל ההסברות שבשכל להכחיש מה שהשיג באופן של ראי', שעיי"ז משיג עצם השכל. וענין החלב הוא התענוג שבפנימיות החכמה.

28) אוה"ת בראשית ח"ד תשפת, ב.
 סה"מ תרל"ד ע' נז. תרס"ה ע' קיב ואילך.
 תרע"ץ ע' רכא ואילך. ובכ"מ.

25) זח"ג קעח, א.
 קרח יח, כג.
 27) ראה ברכות יז, א.

ומכל הנ"ל מובן, דענין ארץ זבת חלב ודבש מורה על המוחין (שלמעלה מהמדות) ועד לפנימיות המוחין כפי שהם באופן של התרחבות, שזהו ענין ההתרחבות שמצד האורות. ונוסף לזה ישנו גם ענין ההתרחבות שמצד הכלים, שזהו כללות הענין דארץ טובה ורחבה²⁹. וענין זה הוא באופן של ריחוק הערך הכי גדול מעני מצרים, שהו"ע העוני הן מצד האורות (ענין האמונה בלבד, ויאמן העם) והן מצד הכלים (קוצר רוח ועבודה קשה), ותמורת זה נעשה ענין של התרחבות בתכלית הן מצד הכלים (ארץ טובה ורחבה) והן מצד האורות (ארץ זבת חלב ודבש, פנימיות המוחין).

(ד) **והנה** מצד סדר ההשתלשלות אי אפשר לעבור בבת אחת מדרגא לדרגא שבאין ערוך לגמרי, אלא בהכרח להיות ממוצע בינתיים. ועד"ז הוא בענין אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ זבת חלב ודבש, שכדי לעבור מעני מצרים לארץ טובה ורחבה, ארץ זבת חלב ודבש, צ"ל ממוצע בינתיים, וזהו כללות ענין ההליכה במדבר כמשך ארבעים שנה. והגם דלפעמים מצינו ענין של התהפכות מן הקצה אל הקצה, וכמו בעבודת הבע"ת שהיא בשעתא חדא וברגעא חדא³⁰, וכמ"ש הרמב"ם³¹ אמש הי' זה שנאווי כו' והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד, הרי ידוע שזהו מצד החילא יתיר³² שבעבודת התשובה, אבל לאחרי זה נשאר הענין באופן מקיף, וכדי שיומשך בפנימיות צ"ל העבודה בסדר מסודר. שלכן לאחרי עבודת התשובה בחודש תשרי, שבחילא יתיר ובשעתא חדא וברגעא חדא נעשה המעבר אל הקצה הכי עליון, צ"ל הענין דויעקב³³ הלך לדרכו³⁴, ההליכה בדרך התומ"צ במשך כל השנה, באופן של עבודה מסודרת דוקא. ומזה יובן גם בענינו, שהיציאה מעני מצרים למעמד ומצב דארץ טובה ורחבה, ארץ זבת חלב ודבש, הוצרך להיות באופן של הליכה מדרגא לדרגא, ע"י ההליכה במדבר. ועז"נ³⁵ לכתך אחרי במדבר גו', אחרי דייקא. וע"ד מ"ש³⁶ אחרי הוי' אלקיכם תלכו וגו', והיינו, שכדי לבוא סוף סוף לתכלית העבודה ותכלית הדביקות, ובו תדבקון, שזהו הקצה היותר עליון (ע"ד הענין דארץ טובה

(29) שמות ג, ח.

(30) זוהר ח"א קכט, סע"א ואילך.

(31) ה' תשובה פ"ז ה"ו.

(32) זוהר שם, ב. נתבאר במאמרי אדמו"ר

הזקן תקס"ה ח"א ע' תצד; אוה"ת שה"ש

ח"ב ע' תרפה.

(33) לשון הכתוב — ויצא לב, ב.

(34) ראה ספר השיחות תר"פ-תרפ"ז ע'

102. תרצ"ו — חורף הי"ש ע' 43. וש"נ.

(35) ירמ' ב, ב.

(36) פ' ראה יג, ה.

ורחבה, ארץ זבת חלב ודבש), צ"ל ההתחלה וההקדמה בזה ע"י העבודה דאחרי הוי' אלקיכם תלכו גוי', לכתך אחרי, בבחינת אחוריים וחיצוניות.

ה) **אמנם** לכאורה צריך להבין מהו הציווי אחרי הוי' אלקיכם תלכו, בבחי' אחוריים וחיצוניות, הרי העבודה המקווה היא העבודה שמצד הפנימיות דוקא, וכפי שהי' הסדר החל ממתן תורה, שהי' באופן דפנים בפנים דיבר הוי' עמכם³⁷. וענין זה אינו רק עבור יחידי סגולה, אלא עבור כאו"א מישראל, וכידוע הטעם למש"נ³⁸ אנכי הוי' אלקיך, בלשון יחיד, לפי שכללות הענין דמ"ת (כולל גם הענין דפנים בפנים דיבר הוי' עמכם) הי' לכאו"א מישראל³⁹. וענין זה הוא לא רק במתן תורה, אלא גם בעבודה במשך כל הימים שלאחרי זה, כמ"ש⁴⁰ אני בצדק אחזה פניך, ואיתא במסכת בבא בתרא⁴¹ ר' אליעזר יהיב פרוטה לעני ויהדר מצלי אמר כתיב אני בצדק אחזה פניך, והיינו, שהתחלת עבודת היום היא באופן דאחזה פניך דייקא. וכדי להיות אחזה פניך, ראיית הפנים דלמעלה, צ"ל גם העבודה מלמטה בבחינת פנים, כמ"ש⁴² לך אמר לבי בקשו פני את פניך הוי' אבקש, שכדי להיות הגילוי דפניך הוי', צריכה להיות גם הבקשה מצד הפנים שלמטה, ע"ד פנים בפנים שנאמר במ"ת, שזוהו הנתינת כח על העבודה שלאחרי זה. ומ"ש⁴³ וראית את אחורי ופני לא יראו, היינו, שאפילו במשה רבינו שהוא בקצה הכי עליון אי אפשר להיות הראי' בבחי' הפנים, הרי זה דוקא בנוגע לענין הראי', ובפרט ראי' בדרך של נבואה שהוא כראי' חושית ממש (כמבואר בתניא באגרת הקודש⁴⁴), הנה עז"נ ופני לא יראו, אלא וראית את אחורי בלבד. אבל כללות ענין העבודה (שאינו ענין של נבואה) צ"ל באופן דבקשו פני, שע"ז את פניך הוי' אבקש, וענין זה צ"ל בעבודת כל יום ויום.

אך הענין הוא⁸, שכדי לבוא לעבודה דבקשו פני את פניך הוי' אבקש, צ"ל ההתחלה באופן דאחרי הוי' אלקיכם תלכו. דהנה ידוע שכללות סדר ההשתלשלות הוא באופן דפנים ואחור⁴⁵, כמ"ש⁴⁶ מגילה כתובה פנים

37) ואתחנן ה, ד.

38) יתרו כ, ב.

39) מדרש לקח טוב ורמב"ן יתרו עה"פ.

וראה פסיקתא רבתי פכ"א, ו. וילקוט שמעוני יתרו שם, ועוד.

40) תהלים יז, טו.

41) יר"ד, א.

42) תהלים כז, ח.

43) תשא לג, כג.

44) סי"ט (קכז, ב). קו"א ד"ה להבין מ"ש

בפע"ח (קנו, א).

45) ראה גם מאמרי אדמו"ר האמצעי במדבר ח"ב ע' תנה. אוה"ת דרושים לשבת שובה ע' א'תקלה ואילך. סה"מ תרמ"ט ע' רסד.

46) יחזקאל ב, ט"י (בשינוי לשון).

ואחור (פנימיות וחיצוניות), שזהו כללות הענין דאורות וכלים, ושרשם בשמות הקדושים הם השמות הוי' ואלקים. וכיון שכל סדר ההשתלשלות נברא בשביל ישראל, כמאמר⁴⁷ בראשית בשביל ישראל שנקראו ראשית, הרי מובן שיש ב' ענינים אלה גם בנשמות ישראל, שזהו מ"ש בבריאת האדם (אתם קרויין אדם⁴⁸) אחור וקדם צרתני גו'⁴⁹, ומצד זה שבריאת האדם היא באופן שיש בו אחור וקדם (פנים), ישנם גם ב' אופני עבודה, עבודה באופן דאחרי הוי', ועבודה באופן דוכו תדבוקן, שהיא מצד הפנימיות, בקשו פני את פניך הוי' אבקש. ומצד זה נעשה גם בכל סדר ההשתלשלות הענין דפנים ואחור, פנימיות וחיצוניות.

(ו) **ויובן** מהענין דפנימיות וחיצוניות כמו שהוא באדם, כמשנת"ל (ס"ג) בקיצור בנוגע לפנימיות וחיצוניות המוחין, ועד"ז הוא גם בהכחות הכי נעלים שבנפש האדם, שהם כחות המקיפים, היינו פנימיות וחיצוניות הרצון, ועד לפנימיות וחיצוניות המדות. והענין הוא, דהנה, החילוק בין פנימיות לחיצוניות בענין הרצון הוא החילוק בין ענין הרצון מצד עצמו לרצון שהוא משום כוונה אחרת, וכידוע הדוגמא בזה מהרצון להתעסק בענין של מסחר כדי להרויח לפרנסתו ופרנסת בני ביתו, שאמיתית ופנימיות הרצון הוא הרצון דפרנסה, ומצד זה נעשה גם חיצוניות הרצון, הרצון להתעסק במסחר או ענין אחר של פרנסה. ובעומק ובדקות יותר, הנה חיצוניות הרצון הוא רצון שתופס את האדם רק בחיצוניותו ונותן מקום לרצון אחר ג"כ, משא"כ פנימיות הרצון תופס את האדם כולו בפנימיות ואינו נותן מקום לרצון זר. ועד"ז הוא כשנמשך מכחות המקיפים לכחות פנימיים, החל מכללות ענין המוחין, יש פנימיות המוחין וחיצוניות המוחין, כמשנת"ל שחיצוניות המוחין הוי"ע ההבנה והשגה ע"י לבושי הסברה ועד למשלים וחידות, משא"כ פנימיות המוחין הוא באופן שתופס את השכל כמו שהוא. ועד"ז נמשך גם במדות, הן בהמדות שנמשכים מהמוחין, והן בהמדות שנמשכים מהרצון, דכיון שברצון יש פנימיות וחיצוניות, ובמוחין יש פנימיות וחיצוניות, לכן נמשך גם במדות ב' אופנים, פנימיות המדות וחיצוניות המדות. וכשם שפנימיות הרצון לאמיתתו הוא רצון שתופס את האדם כולו ואינו נותן מקום לרצון זר, ומזה נמשך בפנימיות המוחין, שתופס את עצם השכל

49) תהלים קלט, ה. וראה לקו"ת מטות פב, ד. המשך תרס"ו ע' תצה.

47) פרש"י ר"פ בראשית.
48) יבמות סא, א.

לאמיתתו כמו שהוא בלי לבושים, שלכן אינו יכול לנתק את עצמו מהשכל ואין אצלו מקום לשכל הפכי, הנה כן נמשך גם במדות שבלב, שזהו משי"נ⁵⁰ ולבי ראה הרבה חכמה, היינו, שפנימיות המוחין נמשכים גם במדות שבלב, שזהו כללות הענין שפנימיות המדות הוא פנימיות המוחין⁵¹, ולכן המדות הם באופן שתופסים את כל הציור שלו, ולא נשאר מקום למדה אחרת. וע"פ משנת"ל (ס"ד) סדר העבודה באופן פנימי (שיחזור בכל הכחות הפנימיים) צריך להיות מדרגא לדרגא, הרי מובן שבתחילת העבודה אי אפשר להגיע לדרגא כזו שהמדות דקדושה יהיו באופן שלא יהי' שום מקום למדות זולתם, אלא העבודה צריכה להיות באופן דמעט מעט אגרשנו⁵², היינו, שהולך ומגביר המדות דקדושה, עד שכושב לגמרי ופועל שלא ישאר מקום למדות זולתם.

ז) **וביאור** הענין, דהנה, מצד למעלה יכולה להיות נתינת כח לעבודה באופן שיבואו מיד לפנימיות המדות, פנימיות המוחין ופנימיות הרצון, היינו, שמהמעמד ומצב דעני מצרים יבואו מיד לארץ טובה ורחבה, ארץ זבת חלב ודבש (שזהו"ע פנימיות המוחין, כנ"ל ס"ג), אלא שענין זה הוא באופן של נתינה מלמעלה, ולא מצד עבודת האדם. אך עז"נ ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים וגו'⁵³, היינו, דעם היות שמצד למעלה היו יכולים לילך ממצרים אל ארץ טובה ורחבה, ארץ זבת חלב ודבש, בדרך הקצרה, מ"מ, לא נחם אלקים גו' פן ינחם העם בראותם מלחמה וישבו מצרימה, היינו, שיכולה להיות נפילה ממדריגתם עד לשיבה למצרים (ושבו מצרימה), שיחזרו למעמד ומצב דעני מצרים רח"ל. וכללות ההסברה בזה (בקיזור), שכאשר באים לתכלית המעלה ללא עבודה ויגיעה בהליכה מדרגא לדרגא באופן פנימי שחודר בכל כחות הנפש, אלא בדרך של מתנה מלמעלה, אזי חסר הענין דאין חכם כבעל הנסיון⁵⁴, שבא לידי נסיון ועמד בו, דכיון שמעולם לא הי' במעמד ומצב שיצטרך לעבוד עבודתו בכח עצמו, אלא כל הענינים ניתנו לו מלמעלה, אי אפשר לידע כיצד תהי' הנהגתו בשעה שיבוא לידי נסיון. וכידוע הדוגמא לזה מאדם הראשון, שהי' יציר כפיו של הקב"ה⁵⁵, והי' מופשט מן הגשם לגמרי⁵⁶, ואעפ"כ לא עמד בציווי שנצטווה בו. ועד"ז

(50) עקידת יצחק פ' נח שער יד [הקדמה

(50) קהלת א, טז.

השלישית].

(51) ראה המשך תער"ב ח"ב ע' תתכא.

(52) ראה ב"ר פכ"ד, ה. קה"ר פ"ג, יא

(52) משפטים כג, ל.

(ב). אדר"נ ספ"א.

(53) בשלח יג, יז.

(56) ראה גם סה"מ עטר"ת ע' תטו.

מצינו בשעת מתן תורה [שגם אז הי' המעמד ומצב כבתחלת הבריאה⁵⁷ כאשר עולם על מילואו נברא⁵⁸, כמובן ממארוז⁵⁹ על הפסוק⁶⁰ יום הששי, מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית כו', היינו, שבמ"ת בששי בסיון נעשה אישור וחיזוק על בריאת העולם], שמצד זה שהי' אז גילוי מלמעלה ללא עבודה ויגיעה, וכמשנת"ל (ס"ה) שכללות הענין דמ"ת הי' באופן דפנים בפנים, היינו, שהפנימיות בכל הענינים ניתנה מלכתחילה מלמעלה, ללא עבודה ויגיעה באופן של בעל הנסיון, לכן נכשלו בחטא העגל. ומשום זה הוצרכו ללוחות שניות דוקא, שניתנו ע"י עבודת התשובה⁶¹, שכללות ענינה הוא העבודה ביגיעה מלמטה למעלה, ועי"ז נעשה כפליים לתושי"ב⁶², קיום וחיזוק, כי אין חכם כבעל הנסיון. וזהו אומרו ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים וגו', דאף שמצד למעלה היתה יכולה להיות ההליכה אל ארץ טובה ורחבה ארץ זבת חלב ודבש מיד בצאתם ממצרים, מ"מ, כיון שהיציאה ממצרים היתה באופן דכי ברח העם, להיותם במעמד ומצב דעני מצרים (כנ"ל ס"ב), לכן לא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים, פן ינחם העם בראותם מלחמה, היינו, שיבואו לידי נסיון, ושבו מצרימה. ולכן הוצרכה להיות ההליכה לארץ טובה ורחבה, ארץ זבת חלב ודבש, בסדר והדרגה דוקא, שזהו מש"נ⁶³ ויסב אלקים את העם דרך המדבר גו', היינו, שהתחלת העבודה תהי' באופן של לכתך אחרי במדבר, אחרי הוי' אלקיכם תלכו, בבחי' אחוריים וחיצוניות, ורק לאח"ז יבואו לבחי' הפנימיות.

(ח) **וע"פ** כל הנ"ל יובן מ"ש זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים, שכאשר נמצאים בדרך בצאתם ממצרים, היינו, בהתחלת העבודה בבחי' אחוריים וחיצוניות בלבד, אזי צריכה להיות הזהירות ממלחמת עמלק⁶⁴. וביאור הענין, הנה כתיב⁶⁵ ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד, דעם היות שעמלק שייך לכל הגויים, והוא ראשיתם, מ"מ, אין אחריתו ככל הגויים, דבכל הגוים כתיב⁶⁶ אז אהפוך

57) ראה שבת קמו, א. זהר ח"א לו, ב. שבהערה הקודמת.
 58) ראה ב"ר פי"ד, ז. וראה שם פי"ב, ו.
 59) ג (וביפ"ת שם).
 60) שבת פח, א.
 61) בראשית א, לא.
 62) ראה המשך תרס"ו ע' פו ואילך.
 63) בשלח יג, יח.
 64) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן שם ע' שפו ואילך. סהמ"צ להצ"צ צו, סע"ב ואילך. וראה תו"א תצוה פה, ב.
 65) בלק כד, כ.
 66) צפני"ג, ג, ט.
 67) ראה שבת קמו, א. זהר ח"א לו, ב.
 68) ראה ב"ר פי"ד, ז. וראה שם פי"ב, ו.
 69) ג (וביפ"ת שם).
 70) שבת פח, א.
 71) בראשית א, לא.
 72) ראה המשך תרס"ו ע' פו ואילך.
 73) בשלח יג, יח.
 74) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן שם ע' שפו ואילך. סהמ"צ להצ"צ צו, סע"ב ואילך. וראה תו"א תצוה פה, ב.
 75) בלק כד, כ.
 76) צפני"ג, ג, ט.

אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם הוי' לעבדו שכס אחד, משא"כ בעמלק כתיב ואחריתו עדי אובד.

ויובן בהקדם ביאור החילוק בין עמלק לשאר האומות. והענין בזה⁶⁷, כידוע שז' האומות בעבודת האדם הו"ע ז' המדות הרעות, שהם המקור לענין החטאים כו'. דהנה, לכאורה אינו מובן איך אפשר הדבר שיבוא האדם ליכשל בדבר עבירה⁶⁸, אך הענין הוא, כמבואר בארוכה במאמרים דיום ההילולא⁶⁹ בביאור מארז"ל⁷⁰ אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח שטות, והיינו, שנדמה לו שבעבירה זו עודנו ביהדותו⁷¹. ומזה בא למצב גרוע יותר, כמ"ש⁷² הוי מושכי העון בחבלי השוא וכעבות העגלה חטאה, והיינו, שאף שבתחילה הרי הוא במעמד ומצב שאיכפת לו ענין של אלקות אלא שנדמה לו שגם כאשר עובר עבירה עודנו ביהדותו, הנה לאח"ז נכנס בו רוח שטות עד כדי כך שנעשה כבהמה (כלשון הגמרא⁷³), רוח הבהמה היורדת למטה⁷⁴, שאינו רואה רוחניות וכ"ש וק"ו שאינו רואה אלקות, ולא איכפת לו כלל ענין של רוחניות ואלקות [ועד"ז מצינו בנוגע לעמלק שבו נאמר⁷⁵ אשר קרך בדרך, לשון קרירות⁷⁶, היינו, שאינו מתחיל לנגד על עצם קיום התומ"צ, אלא רק מקרר את ההתפעלות והחמימות, ובמילא נחלשת ההתקשרות לעניני אלקות, וענין זה נעשה התחלה למצב גרוע יותר, עד שיוכל לעבור עבירה, ובזה גופא ההתחלה היא באופן שאיכפת לו ענין של אלקות אלא שנדמה לו שבעבירה זו עודנו ביהדותו, ואח"כ בא למעמד ומצב שלא איכפת לו ענין של אלקות כלל, כנ"ל]. אמנם, אע"פ שנכנס בו רוח שטות, הנה סוף סוף יערה עליו רוח ממרום⁷⁷, לראות את האמת, אמת הוי' לעולם⁷⁸, היינו האלקות שבעולם, ויתר על כן, שיראה את האמת שבכל ענין שעובר על רצון הוי', אפילו בדקדוק קל של דברי סופרים (ועד לדברים קלים עוד יותר), נעשה נפרד מאלקות (כמבואר בארוכה)

73) סוטה יד, א (במשנה).

74) ע"פ קהלת ג, כא.

75) תצא כה, יח.

76) תנחומא ופרש"י עה"פ. סה"מ תרמ"ד

ע' שט. תרמ"ז ע' פו. תש"ט ע' 65 (השני). ובכ"מ.

77) ע"פ ישע"י לב, טו.

78) תהלים קיז, ב.

67) ראה גם סה"מ תרמ"ד ע' שה ואילך.

תרמ"ז ע' פב ואילך. תש"ט ע' 63 (השני). ובכ"מ.

68) ראה זח"ג יג, ריש ע"ב. טז, א.

69) ד"ה באתי לגני הישי"ת פ"גיד (סה"מ

הישי"ת ע' 114 ואילך).

70) סוטה ג, א.

71) תניא פ"ד.

72) ישע"י ה, יח. וראה סוכה נב, א.

בתניא⁷⁹), ואז אי אפשר שלא יהי' לומד תורה ומקיים מצוות, מכיון שמכיר ויודע את האמת כו'. ומזה מובן שז' האומות שהם ז' המדות רעות יש להם תיקון ובירור, שזהו מ"ש לעת"ל אז אהפוך אל עמים שפה ברורה גו' לעבדו שכם אחד, עי"ז שיעמידום על האמת.

אך בעמלק כתיב ואחריתו עדי אובד, כי ענינו של עמלק הוא שיודע את רבונו ומכוון למרוד בו⁸⁰, היינו, שאע"פ שקורא אותו רבונו, ויש לו ידיעה בו, שיודע את האמת, אמת הוי' לעולם, ויודע שע"י ענין של עבירה נעשה נפרד מיהדותו רח"ל, ומ"מ אין זה מועיל, כיון שמכוון למרוד בו. ולכאורה איך יתכן דבר זה, שיהי' יודע את רבונו ואעפ"כ יכוין למרוד בו. אך הענין הוא, כמבואר בדרושי מגלת אסתר⁸¹ ובארוכה בשערי אורה⁸², שענינו של עמלק הוא חוצפה והתנשאות ללא כל טעם שכל והסברה, והיינו שאף שיודע בעצמו שאין לו במה להתנשאות כיון שאין בו שום מעלה, לא בשכל ולא במדות ולא בלבושים ולא בנכסים, אעפ"כ הרי הוא מעיז פניו ומתחצף בפני הגדול ממנו, מצד חוצפה בלבד, ללא טעם שכל והסברה, ומזה נעשה הענין דמכוין למרוד בו. וכיון שענינו של עמלק הוא שיודע את רבונו ומכוין למרוד בו, לכן אין לו תיקון ובירור, אלא אחריתו עדי אובד.

אמנם⁶⁴ כללות הענין דמלחמת עמלק יכול להיות רק בדרך בצאתכם ממצרים, היינו, בתחלת העבודה, כשנמצאים במעמד ומצב דאחרי הוי' אליכם תלכו, לכתך אחרי במדבר, בבחי' אחוריים וחיצוניות, דכיון שבבחי' זו יש נתינת מקום לרצון ושכל ומדות באופן אחר (כנ"ל ס"ו), לכן אפשר שיכנס (זאָל זיך אַריינכאַפֿן) ענין של קרירות (אשר קרך), והקרירות תביא לידי ספק⁸³, ועד למעמד ומצב דמכוין למרוד בו. אמנם כאשר העבודה היא באופן דפנים בפנים, בקשו פני, היינו, שבחי' הפנים היא בגילוי, הן פנימיות הרצון, שמצד זה אין נתינת מקום לרצון זולתו, הן פנימיות המוחין, שמשגיג ורואה אמיתית הענין באופן שלא שייך פירכא ע"י קושיא, והן פנימיות המדות, באופן דלבי

(79) פכ"ד.

(81) תו"א מג"א צה, א. וראה גם שם תצוה פה, ב. שהמ"צ להצ"צ שם. ובכ"מ. (82) שער הפורים סד"ה יביאו לבוש מלכות (פז, סע"ב ואילך). (83) ראה סה"מ עטר"ת ע' רצד. תש"ט שם. ובכ"מ.

(80) כן הובא בכ"מ (מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"א ע' קעב. שהמ"צ להצ"צ צה, א. ובכ"מ) על עמלק. והוא לשון חז"ל בתו"כ בחוקותי כו, יד (הובא בפרש"י בחוקותי שם; נח י, ט; לך יג, יג) אבל לא על עמלק.

ראה הרבה חכמה (כנ"ל ס"ו), אזי אין לעמלק שליטה כלל. וזהו מש"נ זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים, שמצד זה שבתחלת היציאה ממצרים היו במעמד ומצב של אחוריים וחיצוניות, לכן ה' מקום לסכנה דמלחמת עמלק, וכמ"ש⁷⁵ ויזנב בך כל הנחשלים אחריך, אחריך דייקא, היינו, אלה שהם בבחינת אחוריים וחיצוניות. והעצה לזה היא שתהי' העבודה באופן של פנימיות, כי בבחי' הפנימיות אין לעמלק שליטה כלל. וזהו מש"נ ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים, שהלוחמים נגד עמלק הם אנשי משה דוקא⁸⁴, כי אצלם ענין הפנימיות הוא בגלוי, ועי"ז מבטלים את כללות המציאות דעמלק.

(ט) **ובזה** יובן גם מארז"ל אין השם שלם (רק י"ה) ואין הכסא שלם (רק כס) עד שימחה זרעו של עמלק. והענין בזה, דהנה, כללות ענין הכסא בספירות קאי על ספירת המלכות, דכמו שע"י הכסא נמשך ונשפל האדם למטה, כך ע"י ספירת המלכות נשפלים ונמשכים כל הספירות למטה להיות כללות ענין ההשפעה בעולמות. וזהו גם שענין הכסא קשור עם כללות ענין המלוכה, וכמ"ש⁸⁵ וישב שלמה על כסא הוי' למלך. וענין השם קאי על הספירות שלמעלה מספירת המלכות. ובכללות יותר הנה החילוק בין הכסא להשם הוא כללות החילוק דאורות וכלים (פנימיות וחיצוניות⁸⁶), שכסא הו"ע הכלים, ושם הו"ע האורות, וע"ד החילוק שבין שם אלקים לשם הוי'⁸⁷, ובשם הוי' גופא הוא החילוק בין אותיות י"ה לאותיות ו"ה, שהם מוחין ומדות⁸⁷, ומדות בערך המוחין הם כמו כלים לגבי אורות⁸⁸. וזהו ענין אין השם שלם ואין הכסא שלם, דכיון שבצאתם ממצרים היתה עבודתם באופן דלכתך אחרי במדבר, אחרי הוי' אלקיכם תלכו, בבחי' אחוריים וחיצוניות, ששם יש מקום להניגוד של עמלק, אזי לא יכול להיות ענין השלימות בבחי' הכלים (שם אלקים, בחי' המדות), שזהו"ע אין הכסא שלם, ולא יכול להיות ענין השלימות בבחי' האורות (שם הוי', בחי' המוחין), שזהו"ע אין השם שלם. ועל זה נאמר כי יד על כס י"ה מלחמה להוי' בעמלק גו', שהמלחמה בעמלק היא על ידי בחינת יד, יד הגדולה⁸⁹, דקאי על אריך אנפין שלמעלה מסדר ההשתלשלות⁹⁰, ובעבודת האדם הו"ע אהבה רבה שלמעלה מטעם ודעת. וע"פ המבואר

(88) ראה סה"מ תש"ח ס"ע 161. וראה

סה"מ תרכ"ט ס"ע שעח.

(89) בשלח יד, לא. וראה תו"א מג"א צה,

ג. מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ה ח"א ע' שפו.

(90) ראה לקו"ת נשא כג, סע"א.

(84) ראה תו"א תצוה פג, ב ואילך.

(85) דברי הימים"א כט, כג. וראה ספרי פ'

ראה יב, י.

(86) ראה לעיל ס"ה.

(87) ראה תו"א תצוה פ, א"ב.

כאן הרי זה הענין דפנימיות המדות כפי שהם פנימיות המוחין, ונמשכים מפנימיות הרצון, שזהו"ע אהבה מלשון אבה, שפירושו רצון⁹¹. וכאשר נמשך הגילוי דבחי' יד בבחי' הכלים ובבחי' האורות, יד על כס י"ה, אזי נעשה מלחמה להוי' בעמלק, מחיית זרעו של עמלק, ונעשה השם שלם והכסא שלם.

יו"ד) וזזהו ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק גו', דכאשר יצאו בני"י מעני מצרים על מנת לילך אל ארץ טובה ורחבה, ארץ זבת חלב ודבש, שאז היתה עבודתם בבחינת אחוריים, אזי יבוא עמלק וילחם עם ישראל. ולזה אמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים, היינו, לבחור אנשים שהם אנשי משה דוקא, שהם בבחי' הפנימיות, ועל ידם תהי' המלחמה בעמלק. וענין זה מהוה נתינת כח על כל הדורות הבאים, שיהי' גילוי בחי' יד הגדולה, שענינו בעבודה הוא אהבה רבה שלמעלה מכל מדידה והגבלה, שתתגלה גם כאשר נמצאים במעמד ומצב דכס, שאין הכסא שלם, ובבחינת י"ה, שאין השם שלם, שזוהי העבודה דבחי' אחרי הוי' אלקיכם תלכו, וע"י התגלות האהבה רבה (בחי' יד) תהי' המלחמה להוי' בעמלק מדור דור, מדורו של משה ודורו של יהושע עד דרא דעקבתא דמשיחא⁹², יבוא ויגאלנו בקרוב ממש, למטה מעשרה טפחים, בגאולה האמיתית והשלימה.

91) ראה תו"א מקץ לב, ג. קונטרס
 92) ראה מכילתא עה"פ.
 העבודה פ"ה (ס"ע 29).